

च्छायाभूताय दान्ताय यतये ब्रह्मचारिणे । तान् प्रश्नानब्रवीत् पार्य मेधावी स धृतव्रतः ।

गुरुः कुरुकुलश्रेष्ठ सम्यक् सर्वानरिन्दम ।

॥ गुरुवाच ॥ ब्रह्मणोक्तमिदं सर्वमृषिप्रवरसेवितं । वेदविद्या समाश्रित्य तत्त्वभूतार्थभावनं ।

ज्ञानत्वेव परं ब्रह्म संन्यासं तप उत्तमं । यस्तु वेद निरावाधं ज्ञानतत्त्वं विनिश्चयात् ।

सर्वभूतस्यमात्मानं स सर्वगतिरिष्यते । यो विद्वान् सहवासश्च विवासश्चैव पश्यति ।

तथैवैकत्वानात्वे स दुःखात् परिमुच्यते । यो न कामयते किञ्चिन्न किञ्चिदभिमन्यते ।

इहलोकस्य एवैष ब्रह्मभूयाय कल्पते । प्रधानगुणतत्त्वज्ञः सर्वभूतविधानवित् ।

निर्म्ममो निरहङ्कारो मुच्यते नात्र संशयः । अव्यक्तबीजप्रभवो बुद्धिस्कन्धमयो महान् ।

महाहङ्कारविटप इन्द्रियाङ्गुरकोटरः । महाभूतविशेषश्च विशेषप्रतिशाखवान् ।

सदापूर्णः सदापुष्पः सदाशुभफलोदयः । आजीवः सर्वभूतानां ब्रह्मबीजः सनातनः ।

एतज्ज्ञात्वा च तत्त्वानि ज्ञानेन परमासिनः । क्लृप्ता चामरतां प्राप्य जहाति मृत्युजन्मनी ।

भूतभव्यभविष्यादिधर्मकामार्थनिश्चयं । सिद्धसङ्गपरिज्ञातं पुराकल्पं सनातनं ।

प्रवक्ष्येऽहं महाप्राज्ञ पदमुत्तममद्य ते । बुद्ध्या यदिह संसिद्धा भवन्तीह मनोषिणः ।

उपगम्यर्षयः पूर्वं जिज्ञासन्तः परस्परं । प्रजापतिभरद्वाजौ गौतमो भार्गवस्तथा ।

वशिष्ठः कश्यपश्चैव विश्वामित्रोऽत्रिरेव च । मार्गान् सर्वान् परिक्रम्य परिश्रान्ताः स्वकर्मभिः ।

अष्टिमाङ्गिरसं वृद्धं पुरस्त्रत्य तु ते द्विजाः । ददृशुर्ब्रह्मभवने ब्रह्माणं वीतकल्मषं ।

तं प्रणम्य महात्मानं सुखासीनं महर्षयः । पप्रच्छुर्विनयोपेता नैश्रेयसमिदं परं ।

कथं कर्म क्रियात् साधु कथं मुच्येत किल्बिषात् । के नो मार्गाः शिवाश्च स्युः किं सत्यं किञ्च दुष्कृतं ।

कौ चेभौ कर्मणां मार्गौ प्राप्नुयुर्दक्षिणैर्त्तरौ । प्रलयश्चापवर्गश्च भूतानां प्रभवाप्ययौ ।

इत्युक्तः स मुनिश्रेष्ठैर्यदाह प्रपितामहः । तत्तेऽहं सम्प्रवक्ष्यामि शृणु शिष्य यथागमं ।

॥ ब्रह्मोवाच ॥ सत्याद्भूतानि जातानि स्यावराणि चराणि च । तपसा तानि जीवन्ति इति तद्विस्तं सुव्रताः ।

स्वां योनिं समतिक्रम्य वर्तन्ते स्वेन कर्मणा । सत्यं हि गुणसंयुक्तं नियतं पञ्चलक्षणं ।

ब्रह्म सत्यं तपः सत्यं सत्यश्चैव प्रजापतिः । सत्याद्भूतानि जातानि सत्यं भूतमिदं जगत् ।

तस्मात् सत्याश्रया विप्रा नित्ययोगपरायणाः । अतीतक्रोधसन्तापा नियता धर्मसेतवः ।

अन्योन्यनियतान् वैद्यान् धर्मसेतुप्रवर्त्तकान् । तानहं सम्प्रवक्ष्यामि शाश्वतान् लोकभावनान् ।

चातुर्विधं तथा वर्णं चातुराश्रमिकान् पृथक् । धर्ममेकं चतुष्पादं नित्यमाङ्गमनीषिणः ।

पन्थानं वः प्रवक्ष्यामि शिवं चेमकरं द्विजाः । नियतं ब्रह्मभावाद्य गतं पूर्वं मनोषिभिः ।

गदन्तन्तं मया ऽद्येह पन्थानं दुर्विदं परं । विबोधत महाभागा निखिलेन परं पदं ।

ब्रह्मचारिकभेवाङ्गराश्रमं प्रथमं पदं । गार्हस्थ्यन्तु द्वितीयं स्यादानप्रस्थमतः परं ।

ततः परन्तु विज्ञेयमध्यात्मं परमं पदं । ज्योतिराकाशमादित्यो वायुरिन्द्रः प्रजापतिः ।